


YİTİK BELLEĞİ RÜZGÂRIN

TUĞRUL TANYOL
KİTABI

Hazırlayan
EMEL KOŞAR



YİTİK BELLEĞİ RÜZGÂRIN

TUĞRUL TANYOL KİTABI

Haz: EMEL KOŞAR

YITİK BELLEĞİ RÜZGÂRIN
TUĞRUL TANYOL KİTABI

Haz: EMEL KOŞAR

ARTSHOP

Genel Yayın Yönetmenleri

Vedat Akdamar

Őenay Varhođlu Akdamar

*5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu çerçevesinde
tüm hakları saklıdır.*

*Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının ve yazarın
yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.*

Kapak fotoğrafı: Gonca Soysal

Birinci Baskı

Artshop, Kasım 2017

ISBN: 9789752426627

Baskı

AKOĐUL

BASIM YAYIN DAĐITIM

Maltepe Mah. DavutpaŐa Merkez

Efendi Cad. İpek İŐ Hanı No: 6/15

Zeytinburnu/İSTANBUL

Tel: 0531 681 76 79

Bu kitabın maddi, manevi, hukuki
tüm sorumluluğu yazara aittir.

YİTİK BELLEĞİ RÜZGÂRIN



TUĞRUL TANYOL KİTABI

Haz: EMEL KOŞAR

İÇİNDEKİLER

Önsöz/ 7

- Şairin Savunma Mekanizması: Tanyol'un 80'ler Şiirini Ele
Aldığı Denemelerine Semiyotik Bir Yaklaşım/Bilgin Güngör/ 11
- "Atların Kızgın Baldırından Dökülen Şiir": Tuğrul Tanyol
Şiirinde Doğa/Fatih Özdemir/ 23
- Tuğrul Tanyol'un Şiirlerinde Çocuk Teması/Haluk Öner/ 37
- O Şarap Buruk da Olsa.../Haydar Ergülen/ 56
- Tuğrul Tanyol'un Şiiri Üzerine Dip Köşe Notlar/Hilâl Karahan/ 60
- Bu Tıs Sesi Nereden Geliyor?/Melih Levi/ 71
- Tuğrul Tanyol Şiirlerinde Yinelemeler/Sevda Kaman/ 78
- Gelecek Yılların Şarabı, Bugünden!/Şerif Fatih/ 98
- "Şiir Hayatın Gittiği Yere Gider"/Konuşan: Alper Beşe/ 102
- Tuğrul Tanyol'la Söyleşi-"Yalnızca Kendi Yazdıklarımın Daha
Güzelini Yazma Peşinde Oldum."/Konuşanlar: Emel Koşar, Haluk
Öner, Fatih Özdemir, Şerif Fatih, Okan Yılmaz/ 108
- Tuğrul Tanyol ile "Hayata ve Şiire Dair"/Konuşan: Nuray Salman/121

TUĞRUL TANYOL'UN ŞİİRLERİNDE ÇOCUK TEMASI

Haluk Öner

Sanatta birbirini tamamlayan farklı nedensellikler ve anlama biçimleri üzerinden çocuk yahut çocukluk bir tema dahası duygu olarak işlenmiş, ifade ettiği anlamlarla zamanın ve yerliliğın sınırlarını aşan sembolik ifadelere dönüşmüştür. Saflığın sembolü olarak görülmüş hatta bu saflık ifade ettiği anlamlarla (savaş-göç gibi nedenselliklerle ortaya çıkan ölümler, açlık; eşitlik ilkesinin bozulması, iktidarın ideolojisi ve ideolojik aygıtlarının insanların temel haklarını elinden alması vb.) zaman zaman yetişkinlerin dünyasını eleştirmek için kullanılmıştır. Yanı sıra masumiyetin görünür hali olarak temel insan haklarını ihlal etmenin ve bu hakları çiğneyenlerin karşısında toplumsal eleştiri yapmak için dile getirilmiştir. Geçmişin nostalji duygusuyla pekişerek hatırlanması yahut zamanın geri döndürülemezlik gerçeği ile muktedir oluşunun hatırlama ile ortaya çıkan sembolü biçiminde de ele alınmıştır. Umutlu bir gelecek beklentisinin umut aşıl原因an temsili olarak görülmüş; aşk, sevinç, merhamet, korku, acı gibi duyguların ve yetişkinlerin dünyasında gelişmemişlik, anlayamama gibi olumsuz hallerin benzetme unsuru olarak da sembolleşmiştir.

Yaşadığı zamanın değerlerine uyum sağlama konusunda tavır belirlemek zorunda olmayan, yabancılaşma etkilerine maruz kalmamış bir varlık olarak çocuk, genelde edebiyatın özelde şiirin öznese olarak sıklıkla kullanılmıştır. Bu yönüyle de evrensel tema olarak daima şiirin gündeminde kalması kaçınılmaz olmuştur.

Türk şiirinde çocuk ve çocukluk temaları çoğunlukla evrensel düzlemde -dönemsel etkiler ve şairin eğilimlerine de bağlı olarak ortaya çıkan özgünlüklerin getirdiği istisnalarla birlikte- sürekli işlenmiştir. Mazmunlar üzerine temellendirilmiş Klasik Türk şiirin-

de çocuk, çoğunlukla âşık-mâşûk ilişkisinde heyecanın, masumluğun temsili olarak -anne çocuk ilişkisinin duygusal boyutunu da bu temsile eklemek gerekir- ele alınır. "Çocuk, Divân şiirinde genellikle Arapça tıfl sözcüğü ile karşılaşılır. Divân şiirinde çocuk bazen sevgilidir, çünkü onun çocukça davranışları vardır. Ayrıca âşığın gözünde hiç büyümediği için sürekli bir çocuk olarak kalmaktadır. Bazen de çocuk, âşığın bizzat kendisi olabilmektedir. Çünkü âşık/şair sürekli sevgilinin merhametinden yoksun olduğu için kendisini bir yetim olarak görür. Âşığın canı ve gönlü de çocuk sayılır." (Aktaş 2012: 131)

Tanzimat'la başlayan yenileşme döneminde de sıkça işlenen bu tema hemen bütün şiir eğilimlerinin ortak vurgularından biridir. Mehmet Narlı "Asaf Halef'in Poetikası" adlı makalesinde şiirde çocuk ve çocukluk temalarının yenileşme döneminde ve Batı şiirinde farklı nedenselliklerle daima ele alındığını belirtir: "Şiirde birbirinden farklı etkiler ve amaçlarla çocukluğa dönüş vardır. Bütün mistik eğilimli şairlerde çocukluk önemli olduğu gibi, izlenimci, idealist, romantik hatta politik eğilimli şairlerde de çocukluk, şairin saflığı arayışında, hayatın katılığından kaçışında, gelecek umutlarının temsili vs. önemli işlevlere sahiptir. Yeni şiirimizde, Fikret'in, Ziya Gökalp'in ideal geleceği, çocukta yansıtmak istekleri; Hâşim'in çocukluğa gönderen imgeleri, Tanpınar'ın çocukluğundaki bir ruh anını, rüya estetiğinin önemli bir açıklayıcısı olarak anlatmasını hatırlayabiliriz. Baudelaire, Lamartine, Mallarme gibi şairler, çocukluğa, insanın en derin ve sırlı parçası olarak girerler." (Narlı 2006: 185)

Namık Kemal'in (1840-1888) eserlerinde çocuk eğitimi üzerinde durması, Ziya Paşa'nın (1825-1880) pedagoji alanında çeviriler yapması, Tanzimat'ın ilk yıllarında aydın sorumluluğu taşıyan ediplerin bu sorumluluğun bir parçası olarak çocuk temasını eğitim odaklı bir mesele olarak ele aldığına işaret eder. Bu sorumluluk, Tanzimat'ın sonraki yıllarında çocukluğun -Recaizâde Mahmut Ekrem'in (1847-1914) arka arkaya yitirdiği çocukları için yazdığı şiirler örneğinde- tecrübe eser birlikteliğinin bir parçası olarak işlenmesi ile kısmen değişir. Servet-i Fünûn döneminde Tevfik Fikret (1867-1915), çocuk temasını hayata iyimser bakma vesilesi, umutlu ve 'ideal gelecek' beklentisinin temsili olarak işler.

Modern Türk şiirinin öncü isimleri Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958) ve Ahmet Hâşim (1884-1933) de çocuk teması üzerinde dururlar. Şiir anlayışı ve dünya görüşünün odağında yer alan aidiyet hissinin oluşmasında çocukluk yıllarının da etkili olduğunu söyleyen Yahya Kemal Beyatlı, hâtıralarında ve "Açık Deniz", "Kaybolan Şehir" gibi şiirlerinde çocukluk yıllarını hatırlar. "Hasta İken", "O", "Hilâl-i Semen", "Hazan" gibi şiirlerinde çocukluk yıllarını annesine dair hatırlarla yoğurarak hatırlayan Ahmet Hâşim, tecrübe-eser birlikteliğini bu tema üzerinden dile getirmiş olur.

Mehmet Âkif Ersoy (1873-1936) da çocuk temasını sosyal faydayı ön planda tutan edebî anlayışının ve bu anlayışla paralel seyreden ideal gelecek beklentisinin bir parçası olarak işlemiştir. *Safahat*'ta Köse İmam'a çocuklara merhamet gösterilmesi gerektiğini, onların eğitiminin gelecek için mühim meselelerden biri olduğunu söyleten Mehmet Âkif, "Meyhane" şiirinde çocuklar için ailenin önemine değinir.

Cumhuriyet sonrası dönemde de çocuk teması Türk şiirinin gündeminde -farklı anlama ve anlatma biçimleriyle- kalmaya devam etmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962), Ergani'de ve Antalya'da geçen çocukluk yıllarının şiirinin yapısını oluşturan harçlardan biri olduğunu vurgularken "Musul Akşamları", "Annem İçin", "Her Şey Yerli Yerinde", "Raks", "Selam Olsun" gibi şiirlerinde çocukluğu kendi yaşamıyla sanatını birleştiren kesişme noktası yahut saflığın, sevincin sembolü olarak anlatır.

Türk şiirinde kırılma yaratan hamlelerden biri olan Garip Hareketi çocuk temasını, geleneği bütünüyle eleştiren, söylemini gündelik hayatın ve sıradan insanın diliyle birleştiren poetikasının bir parçası olarak ele alır: "Garip hareketinin ilk evresinde yazılan şiirlerde çocukluk teması da önemli bir yere sahiptir. Şiirimizde genellikle hayatın özlem duyulan bir dönemi olarak değerlendirilen ve bu yönüyle işlenen söz konusu tema, Garipçilerle birlikte şiirde daha değişik özellikleriyle yer almaya başlar. Türk şiirinde çocuğun anlatıcı figür kimliğiyle görünmesi, ilk kez Garip hareketiyle gerçekleşir. Hayatın ve çevrenin çocuğun gözünden yansıtılması ise beraberinde 'çocuksu' olarak adlandırılabilir bir söyleyiş tarzını getirir. Bir başka deyişle 'anlatılan'da çocuksu bir algılayış ve söyleyiş egemen olur... Garip hareketinde çocuğu merkez alan

şiiirlerin ikinci grubunu ise onun, bir başka anlatıcının öznesi olarak ele alındığı örnekler oluşturur." (Sazyek 1996: 124-125)

Gerçeklik arayışını saflığı, masumiyeti, insan doğasını ve hayatı şiirin parçalarından biri haline getiren; bilinçaltı ile dizeleri arasında içkin bağlar bulunan Asaf Halet Çelebi (1907-1958), çocukluğu şiirlerine önemli bir duygu olarak yansıtır. 'Çocukluğumuza dönmese bile çocukluğumuzdaki saf ve samimi varlığımıza dönemez miyiz?' sorusunun cevabını şiirlerinde ve poetikasında arar: "Alt şuurda kendimi aradığım zaman en ziyade çocukluğumu, çocukluğumun bakir ve ilk tesirlere alışan saf ruhunu buluyorum. Çocukluk psikozunu ve bu psikozu teşkil eden unsurları tanıyorum. Küçücük muhayyilesini büyüleyen masallar diyarını istediğim gibi dolaşıyorum. Şuurun ilk kıvılcımlarını aydınlattığı sahneleri görüyorum." (Çelebi 1998: 168) Mehmet Narlı'ya göre Asaf Halet Çelebi, kültürler arasındaki terkibi, realitenin dışında gezinen çocukluğu kolektif benlikte saklı 'arcetypelerle' buluşturarak oluşturur. (Narlı 2006: 185)

Şiirlerinde çocuk sevgisini sıkça dile getiren Nâzım Hikmet (1902-1963), "Kız Çocuğu", "Dünyayı Verelim Çocuklara" gibi şiirlerinde dünya görüşünün şekillendirdiği gelecek beklentisinin umut aşıl原因an unsuru olarak bu temayı işler.

Küçük insanın iç dünyasını, evin, ailenin ve insanların varlığı ile dile getiren Behçet Necatigil (1916-1979), "Gülüşleri" şiirindeki gibi çocuk temasını bir ruh durumu olarak gördüğü ev ve aile yaşantısının odağı yahut "Dünya Çocuk Yılında I" şiirindeki gibi dünya nimetlerinden eşit yararlanması gereken insanlığın sembolü olarak anlatır.

Şiirlerinde çocuk temasına sıkça yer veren şairlerden biri de Ece Ayhan'dır. (1931-2002) "Meçhul Öğrenci Anıtı", "Bir Fotoğrafın Arabı", "Fotoğraf Çektirmek" gibi şiirlerinde büyüklerinmiş görünen dünyanın ve hayata dair bütün ayrıntıların çocuksu duygulardan beslendiğini anlatır. (Aktaş 2012: 140)

Hayata ve şiire çocukluğun gözüyle baktığını dile getiren İlhan Berk (1918-2008), 1984 yılında yayınladığı şiir kitabına *Çocuk ve Delta* adını vererek insan ömrünün çocukluktan itibaren çatalladığına dikkat çekmek istemiştir. Nurullah Çetin, şairin dünyaya bakışındaki saflığı ve bu saflığın çocuklukla ilgisini İlhan Berk'ten

yaptığı bir alıntıyla gözler önüne serer: “Ben dünyaya bakışım da Husserl gibi her şeyi bir daire içine alıp bakmayı severim. Benim dünyam yaklaşımım böyledir. Hep bir ilk görüyormuşluk yatar içimde. Bir ilkellik, yabancı. Nesneye bu çocuksu, yaban yönümle sokulurum.” (Çetin 2014: 54)

Başta “Balkon” olmak üzere pek çok şiirinde çocukluğun görünür kıldığı masumiyetle hayatta ve şiirde gerçekliği arayan belki de bulan şairlerden biri de Sezai Karakoç’tur (1933-): “Karakoç’un şiirlerinde ‘çocuk teması’nın özel bir yeri ve değeri vardır. ‘Çocukluk duyguları’nı ‘çocuk imajı’ ile işlemeye çalışır. Ona göre çocuğun dünyaya bakışı soyut bir bakıştır ve en aza şartlanmıştır. Saf, masumane ve temiz olan bu bakışlar doğrudan doğruya olduğu için bazı gerçekleri yakalamada bize yardımcı olurlar.” (Diclehan 2015: 143)

Çocukça adlı dergide ve “Aritmetik İyi Kuşlar Peki” adını verdiği köşe yazılarında çocuklara dair yazılar yazan Cemal Süreya, “Fotoğraf, Sayım” gibi şiirlerinde bu temayı aşk ilişkisinin bir parçası olarak ele alır.

Fazıl Hüsni Dağlarca (1914-2008) başta *Çocuk ve Allah* (1940) kitabındaki olmak üzere şiirlerinde çocuğu insanlığın en saf hali olarak görür. Münire Kevser Baş, Fazıl Hüsni Dağlarca’nın çocukluğu “sonsuzluk ögesi, arzunun öznesi ve sahil varoluş düzeyi olarak” ele aldığını belirtir (Baş 2013: 205).

Çocuk teması, 1980 Kuşağı’na gelene kadar Türk şiirinin değişme ritüelleri içerisinde değişimin bir parçası olarak ele alınmış, poetikaların ve şairin dünyaya bakışının somut bir göstergesi olmuştur. 1980 Kuşağı, şiirin gelenek, ideoloji ve şiir estetiği gibi konularında kendisinden öncekilere benzediği gibi öncekilerden farklı hususiyetler de barındırır. Dolayısıyla Tuğrul Tanyol’un da temsilcisi olduğu bu kuşağın çocuk temasını ele alma biçimi, kuşağın bütün şiir meselelerine baktığı açılardan değerlendirilebilir. Tuğrul Tanyol ve kuşağı şiirle ideolojinin slogan söylemlere yenik düşmeden ‘güzel şiir’in içinde bütünleşebileceğini savunduğu gibi çocuk temasını da bu estetiğin içinde anlatmıştır.

Tuğrul Tanyol Şiirinde Çocuk ve Çocukluk

Tarih, müzik, zaman, yaşam, birey, gelenek, ‘güzel şiiri’ yakala-

mak, varoluş gibi temel meseleler ve temalar çerçevesinde oluşan Tuğrul Tanyol'un şiir anlayışı, bu temaların çağrıştırdığı duygu ve kavramlarla zenginleşir, evrensel nitelik kazanır. Çocuk teması da şairin ele aldığı temel meselelere zenginlik ve şiirine evrensel nitelik kazandıran unsurlardan biridir. Türk şiirinin büyük şiirler ve temalar ortaya koyamadığına dair görüşlere katılmayan Tanyol, büyük şiir yaratmanın şairin gücüne bağlı olduğunu savunur: "Ve biz bu eksikliğimizi Türk şiirinin büyük temalar yaratamamış olduğunu söyleyerek mi açıklamaya çalışıyoruz. Çünkü görünen o ki, uzun süredir şiirimizi sarmış olan bir önyargı bir türlü giderilemedi. Bu önyargıyı paylaşanlar açıktan ve bilinçaltından şunu söyleyegeldiler: Büyük temalar toplumsal temalardan çıkar. Bu yargının son derece yanlış olduğu açıktır. Doğru olsaydı Shakespeare'den Baudelaire'e Hayyam'dan Fuzûlî'ye hemen bütün şairlerin yaratmış olduğu temaları küçük temalar olarak niteleyip dünya edebiyatını yeni baştan yazmamız gerekirdi. Hiç kuşkusuz evrensel olan büyük temalardan söz etmek mümkündür. Aşk, kahramanlık, dostluk, yurt sevgisi ve özellikle de savaş her toplumda büyük şiirler ve temalar ortaya çıkarmıştır. Ama hemen her örnekte ortaya çıkan gerçek, büyük temayı yaratan şeyin şairin gücü olduğudur." (Tanyol 2015: 166-167) Şiirin, şairin söyleme gücünden beslendiği düşüncesinden hareketle çok anlamlılığın ve derinliğine vurgu yapan Tanyol'un çocuk temasını ele alma biçimiyle evrensel bir şiir yaratabildiği söylenebilir. Çünkü çocuk teması Tanyol'un şiirlerinde psikanalitik okumanın, yapısal oluşunun, zamanın geri döndürülemezliğini anlamının, sosyal eleştiri yapmanın, sembollerini imgeye dönüştürülebilmenin, hayat ile şiiri birleştirmenin bir parçası olarak vardır.

Çocuk Teması ve Sosyal Eleştiri

1980 kuşağının imgeci şairlerinden biri olarak gösterilen Tuğrul Tanyol, eleştirilerin aksine sosyal meselelere ilgisiz kalmamış sosyal hassasiyetini, doğrudan ifade etmek yerine iyi şiir, kötü şiir ayrımına dayalı zevk ve anlayışının bir parçası olarak anlatmayı tercih etmiştir. Bu tercihinin 'içsel ideoloji' tanımıyla ortaya koyan şair, sosyal hassasiyetinin de bu tercihin bir parçası olduğunu belirtir: "Her ne kadar maruz kaldığım saldırılar beni ideolojik-politik

tercih yapıyormuşum gibisinden bir aynada gösterdiyse de (belki buna istemeden de neden olmuş olabilirim; çünkü bir konuda yazı yazarken ben hep okurun bazı şeyleri bildiğini varsayarak başlarım, oysa birçok insanla konuları çok ayrı düzeylerde algıladığımız fark edince tartışmalara katılmamayı yeğledim) benim tercihim daima şiirin içsel ideoloji üzerine konuşma doğrultusunda oldu... İçsel ideoloji sanat nesnesinin, ait olduğu kurumla ilgili değerlerini kapsar. Başka kurumlarla ilgili değerlerse dışsal ideolojiyi oluşturur.” (Tanyol 2015: 31) Şiirle ideolojiyi iç dünyanın bir parçası olarak gören Tuğrul Tanyol, toplumsal hassasiyetlerini -sembollerini, imgeleri geleneksel anlayışın dışında özgün biçimde kullanma üzerine inşa ettiği- iyi şiirin bir parçası olarak gösterir. Çocuk teması da pek çok şiirinde şairin toplumsal konularda gösterdiği duyarlılıkla doğrudan ilişkilidir. Hayata bütünlüğüne bakışın dile getirildiği şiirlerinde çocukların varlığı zaman ve aidiyet sınırlarını kaldıran bütünlüğün sağlanmasında önemli ve somut bir unsur olarak görünür. “Kolay Değil” şiirinde: “*Ucuz mutluluklar bizimkisi/ yani kadehin dibindeki sarışın uyku/ her akşam, radyoda, renkli camda, iri puntolarla/gazetelerde, rengârenk afişlerinde siyah beyaz sokakların/ düşünde bir annenin: çocuğu paşa okullarına gidecek/ sesinde bir kızın: akşama ne prensler gelecek/ bütün tellerinde kentin yüzbin volt cereyan uğulduyor/kaldır at kendini, at! Kırıp pencereni/ bir martının kanatları mı denize düşmüş yabancı uçurtma/ çocuğunu kopartmışlar elinden, bir tren/ rayları boyunca kaç intihar kurbanını bekliyor/tünellerde yiten ses gibi/ pahalı acılar ucuz yaşamlarda eriyor.*”²⁹ dizeleriyle şiir kişisi hayalleri yıkılan bireyin yaşadığı trajedinin kaynağında insan unsurunun ihmal edilmesi gerçeğini görür ve ilerleme odaklı modern toplum anlayışının özde çocuk genelde insanın ruhu, hayalleri üzerinde yaptığı tahribatları eleştirir. “Bir Ölüm Gecesi” şiirinde dünya vatandaşı olarak şiir kişisi, dünyanın herhangi bir yerinde haksızlığa uğrayarak, temel hakları elinden alınan, ölen/ öldürülen çocuklar adına acı çeker: “*Şimdi burada/Somali’li yalnız çocuk/açlığın ödülünü taşıyor/şişip kalan yüreğinde... Biraz ilerde/beyaz canavarların paraladığı/bir kara çocuk*” (s. 23) Somalili çocuk için bu acıyı duyan şiir kişisi, “Noktürn” şiirinde çocukların eşitlik ilkesine aykırı yaşadığına vurgu yapar: “*Beyaz çocuk/ölüm öyle uzak ki sana*” (s. 48)

Şiir kişileri kendi iradesiyle, imgelerle dönem gerçekliğini dile getirirken iç dünyasındaki dinamiklerin ve bu dinamikleri harekete geçiren tecrübelerin -bu tecrübeler arasında yalnızca yaşamak yoktur tanık olmak da vardır- çocuklukla ilgisine de değinir. Bu değinme Tanyol'un sosyal hassasiyeti dile getirdiği şiirlerinde çocuk temasını sembolik anlamlarıyla da kullandığına işaret eder. 1980 sonrası Türk toplumunun yapısını ağlayan bir çocuk fotoğrafı üzerinden değerlendiren Nurdan Gürbilek'e göre: "Merkezinde kederli bir çocuk yüzü, büyüklerin kendi acılarının en kestirme ifadesi olarak dolaşıma girer." (Gürbilek 2010: 39) Tanyol'un şiirlerinde de çocukların varlığı zaman zaman büyüklerin dünyasını eleştirmek için anlamlıdır. "Son Havari" şiirinde "Duvarın yıkılmış çocuğu, çağın aç yalnızlığı/ önümüze ekmek konan sahte özgürlük." (s. 212) dizeleriyle şiir kişisi büyüklerin dünyasında çocuk olmanın zorluğunu anlatır. "Bir Gülün Akşamında Koşturan Çocuklar" şiirinde de büyüklerin acımasızlığının mağduru olan çocukların sesini duyurmaya çalışırken 'çocuk yüzü iblisler' metaforuyla büyüklerin dünyasını eleştirir: "Bir bebek haykırıyor, duyuyor musun? duyuyor musun rüzgâr cama yaslanan çamları iğneliyor/geri çekiyor başını çocuk yüzü iblisler... yine de susmuyor toprağın kavrulmuş sesi/kan! kan! Diye haykırıyor daha çok!/ neden azalan renginde erir gibi bir gülün/ akşamına koşturan çocukların sesinden eser yok?" (s. 140)

Tuğrul Tanyol bazı şiirlerinde de çocukların haklarını yaşanan zamanın ortaya çıkardığı hallere göre korur ve ebeveyn eleştirisi yapar. "Dünya 2015" şiirinde geçen "barbarlardan söz ediyorduk/ akıllı telefonlarla gezen barbarlardan/ telefonunu bir çocuğun hayatından/ daha çok seven barbarlardan" (Tanyol 2017: 48) dizeleriyle iletişim imkânlarının bilhassa çocukları ihmal eden bir düzensizlik yaratmasını eleştirir. 1983 yılında çıkardığı ilk şiir kitabında Somalili çocukların acılarını dizelerine yansıtan şair, 2017 yılında yayınladığı *Ansızın Yaz* kitabında akıllı telefonlar yüzünden çocuklarını ihmal eden ebeveyni eleştirir. Çocukların varlığını hiçbir zaman unutmayan şair, süreç boyunca sürekli değişmesine rağmen çocukları ihmal eden bir dünyayı kabullenemez.

Tanyol, bazı şiirlerinde de anne-çocuk ilişkisini -haksızlığın etkilerini ve boyutlarını yansıtmaya adına- ortaya koyar. "Dost

Yıldız" şiirinde "Ölüm; ne ise, anlamak gerekir mi/yorgun bir savaşçıyı düşündüren eğilip toprağal/bir ağaç nasıl büyür, Tanrım! Bir çocuk nasıl ölür/bir anne, bir anne çılgın geceye karşı nedir? (s. 141); "Sisin İçinden" şiirinde "Kadınlar çocuklarının üzerine kapanıyor/ çocuklar mutlu savaflara gidiyorlar/ 'mutlu ölümler oluyor bazıları için/ bazıları için bahar hiç gelmiyor' diyor birisi/ bahar mezara konan çiçeklerde soluyor/kadınlar çocuklarında" (s. 208) dizeleriyle yaşama hakkı ihlalinin boyutlarını bu ihlalin anne-çocuk ilişkisine yansımaları üzerinden dile getirir. "Katilini Tanı" şiirinde de anne çocuk ilişkisine değinen Tanyol, bu ilişkinin kendiliğinden ortaya çıkardığı duygusallığın psikolojik boyutlarını anlatmak yerine toplumsal boyutlarını -eleştirel bir düzlemde- dile getirir: "Hiç kimse ama hiç kimse-/suçu örten bir şeyler/ içimizdeki suçluları sonsuza götürmek/ sonsuz suçlarla bir yaz gecesi/ suçsuz bir çocuk gibi gömülmek... bir anne kaybolan oğlunu arıyor (s. 262)

Çocuklar, Tanyol'un şiirlerinde toplumsal eleştiri yapmak adına yer alır. Yanı sıra "Bir Gün" şiirindeki gibi şiir kişilerinin geleceğe dair umutlu beklentilerinin içinde de kendisine yer bulur: "Bir gün uzak bir yerlere gideceğim kuşkusuz/ camları hiç kapanmayan, rüzgârlara karşı/savaşı hiç bilemeyen çocuklarla gür ağaçların altında/ Çok uzak değil, yakın! Bir yer ayırın bana da" (s. 144).

Çocuk Teması ve Yapısal Oluşum

Tuğrul Tanyol'un şiir anlayışında dilin varlığı, sözcüklerin ortaya çıkardığı anlam ve ses yapısı önemlidir. Ancak anlam ve ses arasındaki bu uyumlu birliktelik şairin biçim kaygısıyla yazdığı anlamına gelmemelidir. Bâki Asiltürk, Tanyol'un şiirlerinin genelleme yapılacak, sistemli bir bütünlük oluşturacak kadar biçim odaklı yapılanmadığını belirtir: "Hesaplı bir etki araştırması, sonuçsuz kalacaktır, onun şiirinde. Bu arayışta yollar gene Tanyol'a, onun dünyasına çıkacaktır." (Asiltürk 2014: 26) Bu nedenle çocuk temasının yapısal bir unsur olarak da Tanyol'un dünyasında kapladığı alan, onun bütünlüklü şiir anlayışına göre belirir.

Çocuk kelimesinin 140'tan fazla kullanıldığı bütün şiirlerinde 'bebek, atlıkarınca, anne, baba, oğul, küçüğüm, küçük kız, büyüme, masal,' gibi anlamsal ve çağrışım bakımından çocuk temasına eklenilebilecek kelimeler de kullanılmıştır Bu çağrışım yakınlığı

kimi zaman genellemeler üzerinden çocukluğun anlamını tamamlarken bazen de biçimsel âhengin ortaya çıkmasına yardımcı olur.

Çocuk temasının yapısal bir unsur olarak görüldüğü şiirlerinde şairin tercihinine bağlı olarak sistemli bir yapılanmanın varlığından söz edilemez. Ancak bu durum şairin anlam ve ses birlikteliğini sürekli şiirin dışında tuttuğu anlamına da gelmemelidir. Tanyol bazı şiirlerinde anlam ve ses uyumunun ortaya çıkardığı estetikle 'güzel'i yakalar. Çocuk da bir tema olmasının yanı sıra âhengi sağlayan ses unsurlarından biri olur. "Çiçekleri Dökülen Ağaç" şiirinde çocuk hem şiir kişinin hüznü ve acılarını görünür kılan tematik bir unsur hem de seslerle yaratılan âhengin (yinelemelerin) bir parçasıdır: "*çıkamaz sokaklara iniyor gecel içimde bir çocuk, can veriyor sessizce... / içimde bir çocuk/içimde ürperen deniz/içimde dinmeyen acım*" (s. 43). Çocuk kelimesi, 'Çiçek, içimde, ağaç, çıkamaz' gibi sözcüklerle yapılan aliterasyonun, şiirin ruhuna ve şiir kişinin duygularına eşlik eden anlam odaklı bir yapılanmanın parçası olarak yer almıştır.

Tanyol bazı şiirlerinde kelime düzeyinde yarattığı âhengi ve yaptığı tekrarları dize boyutuna taşır. Ancak bu tekrarlar şiirde bir ritim yarattığı kadar şiirin anlamına göre de şekillenir. Dokuz kıtalık "Akşamcılar Baladı" (s. 203-204) şiirinde ikinci ve sekizinci dördlüklerin son dizeleri birbirine yakın kullanımlarla tekrarlanmıştır. Zamanın geri döndürülemezliği, sıradanlaşan hayatın içinde geçmişin özlem duygusuyla hatırlanmasını anlatan şiirin "*Ev bark, çoluk çocuk, şimdi bunun için içeriz*" dizesiyle biten ikinci kıtasından sonra nostaljinin zıddı olarak hayatın sıradanlaşması ve çocuk teması birlikte ele alınır. Şiirin sekizinci dördlüğündeki "*İş güç, çoluk çocuk, işte bunun için içeriz.*" dizesi de ikinci dördlükten sekizinci dördlüğe kadar artarak devam eden nostalji duygusunun sıradanlığa yenik düştüğünü pekiştirmek için kullanılmış gibidir. Bu nedenle anlamını ve duygusunu pekiştirerek ilerleyen şiirde yer alan bu tekrarlar âhengin anlama yaptığı katkı bağlamında düşünülmelidir.

Yakın anlamlı sözcüklerin kullanımı ile hayatı, yalnızlığı ve değişimi anlatan "Kış Masalı" şiirinde 'masal, çocuk, kış, korsan' gibi kelimeler çağrışım dünyasında birbirlerine yakın durmaktadır. Ancak, yeni bir şiirde 'donmuş kullanım' olarak algılanabilecek bu

aşinalık modern bir birey olan şiir kişinin karmaşık düşünme biçimine ve duygularına eşlik edecek nitelikte kullanılmış ve bu yakın anlamlı kelimeler bir araya getirilirken alışılmışın dışında bağdaştırmalar yapılmıştır: “Kış uykusu, ağır ve uzundur gece/bazen kar yağar, bazen bir çocuğun/ Açık kalmış kitabından fırlar sessizce/ Bir masal padişahı, üç turunç, bilmecel/ Kış sayıklamaları/ Kim padişah, kim korsan, kim çocuk?” (s. 60)

“Yalnızlık Yılı” şiirinde de çocuk, anlamın etkisini arttıran dil oyunlarının bir parçası olarak kullanılmıştır. Cemal Süreya’nın “Fotoğraf” şiirindeki yapılanmaya benzer biçimde yazılan şiirde çocuk hem büyüklerin dünyasında bütün tezatlıkları ortaya koyan hem de bu tezatlıkların sentezi olan bir insan unsuru olarak çizilir: “Bir fahişe kadar masum/bir anne kadar zalim/ annesi fahişe bir çocuk/elbet siz onu bilmezsiniz” (s. 261). Böylece çocuk; yaşamda ve büyüklerin dünyasındaki tezat, sentez aynı zamanda bir ses unsuru olarak kullanılır.

Psikanalitik-Otobiyografik Okuma ve Çocukluk Teması

“Holland’a göre, sanat eseri yaratıcısının bilinçaltında bulunan fanteziden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, eğer sanat eseri, gizli bir fanteziyi saklamaya, rüyalarda olduğu gibi üzeri örtük bir biçimde dışa vurmaya hizmet ediyorsa, yapıtın temelindeki unsurların ortaya çıkarılması, bu oyunun bozulması sonucunu vererek yaratıcısını rahatsız edecektir.” (Cebeci 2004: 434) Bu rahatsızlık ‘gizli psikanalitik eleştiri’ adıyla eleştirmenlerin içgörüsüne dayandırılarak farklı tanımlamalarla devam etmiştir. Psikanalitik okumanın sanatçının tecrübelerinden eseri çözümleme yahut eserdeki yapılanmadan sanatçıya ulaşma gibi boyutları vardır. Tuğrul Tanyol, tecrübe-eser örtüşmesine bir anlamda otobiyografik izlere dair okumanın gerçekten yapılıp yapılamayacağından emin değildir. Tanyol’a göre bu türden bir okumanın yapılabilmesi için şairin kendisinin tecrübe-eser örtüşmesini beyan etmesi gerekir: “Bir şiirin bir şair için bir öyküsü, bir anlamı var mıdır, bilemiyorum. Hangi şiir otobiyografiktir, neden öyledir, o gerçekten kendi yaşamıyla mı ilgilidir, yoksa öyküsünü dinlediği bir başkasının yaşamını mı içselleştirmiştir? Soruları birbiri ardınca sıralayabilirsiniz. Kimi şiirler, bu anlamda gerçekten özel bir nitelik, bir

anlam taşıyabilir. Bunu şair olarak siz kendiniz bile fark etmeyebilirsiniz. Bunu söyleyecek bir okur olabilir mi? Hangi okur şairin yaşamı konusunda uzmandır? Onun en ince sırlarını kim bilebilir? Gerçek eleştirmenlerin işinin çok zor olduğu açıktır. Eleştirmen için başvuracağı kaynak, eğer yazmışsa, şairin otobiyografik denemeleri, öyküleri ve daha önemlisi onunla yapılmış söyleşiler olacaktır.” (Tanyol 2015: 228)

Tuğrul Tanyol’un, bilinçli bir şekilde tecrübelerini şiire yansıtmak gibi bir tercihi yoktur. Bu nedenle Tanyol’un şiirleri üzerine psikanalitik çözümlenmeler yapmak, eser tecrübe birlikteliğini kesin yargılarla yansıtmak mümkün değildir. Ancak Tanyol’un bilhassa anne ve çocuk ilişkisini ele aldığı şiirlerinde şiir kişinin dizelere hem anlatan hem de yaşayan olarak katılması psikanalitik okuma için meşru bir zemin oluşturur. 2016 yılında toplu şiirlerini yayınladığı kitabında yıllar öncesinden annesine yazdığı bir şiirini kitaba alma sürecini anlattığı kısımlar, eser ile sanatçının tecrübeleri arasında doğrudan bağlar kurmak için ipuçları verir: “1971 yılının mayısında anneme, Anneler Günü armağanı olarak bir şiir yazmıştım. Varlık Yıllığı’nda yayınlanan bu şiiri hiçbir kitabıma almadım. Annem her yeni kitabımın çıkışında içinde bu şiirin yer alıp almadığını sorar ve hafif bir kırgınlıkla bakardı bana. Türlü acemilikler barındıran bu şiirin basılı olduğu yıllığı ararken elyazımını buldum. Anneme bir armağan olarak düşündüğüm bu kitaba ancak onu yitirdikten sonra alabiliyorum bu şiiri. Çocukluk ve ilkgençlik yıllarımda Necip Fazıl’ın “Anneciğim” şiirini çok severdim ve benimkini yazarken sanki o şiiri kulaklarımda duyar gibi olduğumu anımsıyorum.” (Tanyol 2006: 338) Ancak bulgular, Tanyol’un şiirlerinin bütününde şiir kişilerinin şairin kendisi olduğuna dair bir kesinliğe kadar ilerlemez. Bu nedenle Tanyol’un çocuk temalı şiirlerinde çocukluk döneminin bireye ve bir şiir kişisi olarak özneye etkileri; yalnızlık, aşk, zaman, varoluş gibi duygu ve kavramların hayat ve insanla teması bağlamında bir psikolojik çözümlenmeden bahsetmek daha doğru olacaktır. Oğuz Cebeci, annenin bir çocuğun dünyasında yer alma biçimini ‘iyi ve kötü benlik’ oluşumuna etkisi ile açıklar: “İyi kötü anne ve çocuk imgelerinin çocuğun zihninde birbirinden ayrı tutulmasının kişinin ‘iyi benlik’inin pasif, yapışmacı, çocuksu davranışlarla, ‘kötü

benlik'in ise büyüme isteyen aktif ve bağımsız yönüyle ilişkilendirilmesinin bir sonucudur. 'iyi anne' iyi benliğin davranışlarını onaylamakta, 'kötü anne', kötü benliğin bağımsızlaşma girişimleri karşısında ortaya çıkmaktadır." (Cebeci 2004: 430) Tuğrul Tanyol'un "Annelerin Genç Kaldığı Yer" şiirinde şiir kişisi, zamanın geri döndürülemezliği gerçeği ile karşılaşırken mutlu hatırlamalara sığınır ve geçmişin değerini iyi annenin varlığı ile hatırlar. Dolayısıyla sanatın kendisi ve güzelliği ile geçmiş arasındaki bağ, çocuğun dünyasındaki annenin varlığı ile kurulur: "*Bütün ağlamaların dinmesi gerek bir şiiri yazmak için/ Çünkü duyguların dinlendiği yerde başlar şiir/Sevginin üşüdüğü yerde yazı, çocukluğun bittiği/ Ve hep genç kaldığı annelerin... Anne işte ben o çocuğum, yüklerin tepesinden/ Senin şarkında ürperen o ince bedenim/ Dışarda karların büyük heykellerle dövuştüğü/ billur penceresinde çizilen, silik düşüncelerin./ Sevginin üşüdüğü yerde yazı, çocukluğun bittiği/ ve hep genç kaldığı yerde annelerin.* (s.92)

Yalnızlık temasının ön planda olduğu "Bakınca" şiirinde yalnızlığın zaman kavramını ele geçirdiği belirsiz hal, anne çocuk ilişkisinin değeri ve anlamı üzerinden vurgulanır: "*Yalnızım, saatin kolları derin bir vadiyi gösteriyor/ ay tepelerin ardını, kavaklar uzak bir ürperişi/bir anne çocuğunu gösteriyor hiç öpmeden terk ettiği/ geniş bir zamanın içinde kaybolmuş gibi/ gelecek geçmişi gösteriyor/ geçmiş hiçliği*" (s. 111)

Şairin "Circulum Vitae" şiirinde çocukluk, bireyin varoluş sürecinin bir durağı, avunarak hatırlamanın en önemli unsurudur: "*Yolculuğumu düşledim / bir insan olarak ne çok yoldan geçmişim / iz bırakmadan geçmişim / toz uçar çünkü / ve indiği yerde onu kim biçimlendirir / sudan gümüş halkalar yaratan usta / yaz onu ay ışığından kafeslere kapatır / bir şeker kırıntısı kalmış avuçlarımda / ta çocukluğumdan beri beni avutan.*" (Tanyol 2016: 291) İmran Gür, 'Tanyol'un özgeçmişinin geçtiği yollarda bıraktığı kayda geçmemiş tozdan oluştuğunu ve Tanyol'un asıl yol hikâyesinin bu tozlar olduğunu' söyler. Bu şiirde çocukluk şairin 'oluş' sürecinin başladığı yerdir. Başlangıç noktasındaki çocukluktan 'şimdi'ye pek çok ayrıntı (kırıntı) kalmıştır: "Çocukluktan başlayan ve bu süreçte elde kalan kırıntıların nedeni budur. Ele geçmemiş, deneyimlenmemiş, izdüşüm olmamış anlam onu sonradan fark edenin elinde

çocukluktan kalan kırıntılar konumundadır. Fakat bir şimdide onu fark eden için kırıntılar henüz yere inmemiş yani biçimlenmemiş anlamlardır.” (Gür 2013: 588)

Çocukluk Teması ve Geçen Zaman

Tanyol’un şiirinde imgesel söylem, şiir türünün sınırlarında kalan yapılanma biçimini -örneğin dilin metin varlığındaki yerini-doğrudan etkiler. Bu etki ele aldığı temaların söylem ve imgelerle oluşturduğu âhenle bütünleşir. Çocukluk, Tanyol’un şiirlerinde söylemle bütünleşen temalardan biri olmanın yanında kendi başına içkin bir anlam ve değer taşır. Çocukluk yalnızca bir imge yahut sembolik anlamıyla masumiyetin kaybolması değil, şiirle ve hayatla ilişki kurmanın, zamanın geri döndürülemezlik ilkesine uyum sağlayarak ‘ben’lik oluşturmak adına hatırlamayı keşfetmenin yollarından biridir. Geçmiş ve geçmişin geri döndürülemezliği gerçeği, Tanyol’un şiir kişilerine çocukluğa dair somut ve ayrıntılı hâtıraları canlandırmak yerine çocukluğun geçen zamanı hüznü bir atmosferde hatırlatan duygusal sürecin önemli bir parçası olduğunu hissettirir. Tanyol, *Büyü Bitti* (2000) kitabını yayınladıktan sonra ‘büyünün bitmesini’ geri getirilemeyecek geçmişin bittikten sonraki etkilerini dile getirmek olarak anlamlandırdığını söyler: “*Büyü Bitti* benim için sanırım bir dönemin bitişiydi. Bu hem şiirimi hem de yaşamımı içeriyordu. Hep gençliğin büyüsünden söz edilir ya, ama içinden geçerken fark edilmeyen bir büyüdür bu, ancak sona erdiğinde fark edilir. *Büyü Bitti* budur, bir daha yaşanması mümkün olmayacak şeylerin büyüü. Yine de kırgınlık duymamak gerek, çünkü o zaman da başka yaşların büyüünü tadamadan geçip gideriz. Yaşamın her anı büyüdür, onun için defterleri zamanı geldiğinde kapatmayı bilmeliyiz.” (Tanyol 2008: arka kapak yazısı) ‘Bir daha yaşanması mümkün olmayan’ büyüü dönemlerden biri olan çocukluk, Tanyol’un şiirlerinde otobiyografik bir unsur olmaktan çok bireyin soyutlanmış duyguları ile geçmişe döndüğü durak olarak belirir. Nostalji, bu duygular arasında ön plana çıkar. “Nostalji -nostos (*eve dönüş* ve *algia* (*özlem*)- artık var olmayan veya hiç var olmamış bir eve duyulan özlemdir. Nostalji bir yitirme ve yer değiştirme duygusudur, ama aynı zamanda insanın kendi fantezisiyle arasındaki aşk ilişkisidir.” (Boym 2009: 14) Tanyol’un şiir kişileri de geçen zamanı, çocukluğa dair

hatırlamalarla fark eder. Çocukluk şiir kişilerinin zamanın geri döndürülemeyeceği gerçeğini, bittikten sonra anlam ve değer kazanan hayatın varlığını gösterir.

"Zamansızlık Hali" şiirinde şiir kişisi, "Bir çocuk koşarken gülüyor ve büyüyor birden" dizeleriyle" (s. 209) büyümenin nesnel zaman ölçütlerinin ötesinde 'birden' olduğunu ve zamanın çabuk geçtiğini fark eder. "İstanbul" şiirinde de zamana dair bu gerçekliği kabul eden şiir kişisi, "ah! Çocukluğum acıyor gözlerimde/ bir yanım öteki yarısını arıyor." (s. 269) dizeleriyle çocukluk dönemini nostalji duygusuyla hatırlar. "Atlıkarıncayı Duydum" şiirinde de bu duygu pekiştirilir: "Ateş yalnızca ağacın kabuğunu yakar/ İçinde dolaşan ırmakları kim kurutabilir?! Atlıkarıncayı duydum, o zamanlar/Ve ateşle su arasındaki oyun/ Annemin saçlarına uzanan elleri gibiydi babamın." (s. 257) "Deniz Feneri" şiirinde ise çocukluk döneminde bireyin kendisi ile dış dünya arasında kurduğu 'fantezi' hatırlanmaktadır: "Çocukluk düşleri şeyler ve neyler arasında.../ Çocukluk düşleri loş koridorlarda/ uzaklaşan ve büyüyen ayaksesleri/ hayaletler, gölgeler... deniz feneri/ Karanlık iki çılgık gibi rüzgârda" (s. 167)

Levinias'a göre ölüm ve zaman 'öteki'nin varlığı ile anlaşılabilir. Kendilik duygusu, zamanın akışına göre kurgulanır. Böylece hem zamana dair sorgulama yapılır hem de varlığın sonsuz olanla ilişkisi irdelenir. (Levinias 2006: 11) Levinias'ın düşüncesinden hareketle çocukluğun, Tuğrul Tanyol'un şiir kişilerinin geçen zamanın farkına varmasını sağlayan öteki olduğu söylenebilir. "Menzil" şiirinde çocukluk yıllarını o döneme yabancılaşarak hatırlayan şiir kişisi, "Bir başkasının ömrü olmalı bu, önümden geçen çocuk/bir taş gibi fırlıyor menzile" (s. 264) dizeleriyle çocukluğunu ötekileştirir ve 'şimdi'nin varlığını bir öteki olarak çocukluğun izlerini hatırlayarak hisseder. Bu his, şiir kişisini "Zamanın Tozları" şiirinde 'buruşan yapraklara' benzeyen zamanın -bir eğilme süresinde- hızlıca geçmesi (büyüme) ve bu hızlı geçiş sonrası bir öteki olarak çocukluğuyla buluşturması ile görünür: "tepede gece yeni bir günü boğardı/ yalnızca çocuklar giderdi o ıssız yollardan/ beyaz giysileri içinde/ buruşan yapraklara dönerdi zaman... bir gün yüksek bir yere çıkıp eğilmiştim/ çocukluğumdu, sokaktan geçen, koşarcasına" (s. 232).

Tuğrul Tanyol, şiirlerinin pek çoğunda çocukluk teması, 'şimdi'nin varlığını hissetmek için hatırlanan geçmişin bir parçası

olarak kullanılır. Böylece bir taraftan zaman ve hayat arasındaki bağ kuvvetlenirken diğer taraftan şiir kişileri yaşadığı zamana ait oluşu da fark eder.

Bir İmge Olarak Çocukluk

Türk şiirinde Cumhuriyet dönemine kadar sembol kullanımı, çoğunlukla mazmunlarla kalıp bir yapıya bürünmüş Klasik dönemde ve kültürün görülen/görülme-yen hususlarını edebiyat diline aksettiren Halk şiirinde görünür. Halk şiiri ve Klasik şiirdeki bu yapılanma Cumhuriyet döneminde kimi zaman daha bağımsız yaklaşımlarla devam ettirilmiş, bazen de geleneğin şiirdeki parçalarından biri olarak görülmüş ve eleştirilmiştir. Örneğin Garip şiiri biçimsel tekrarları da dâhil ettiği gelenek anlayışını reddetmiş, mazmunları ve mitsel unsurları kullanmamayı tercih etmiştir. İkinci Yeni, imge odaklı bir anlayışla yapılandığı için mazmunları, folklorik söylemi dönüştürerek şiire yerleştirmiştir.

Türk şiirinde geleneğe dair tartışmaları, -geleneği şiir estetiğinin bir parçası olarak görüp sorunsal olmaktan çıkarak- farklı bir zemine yerleştiren 1980 kuşağı ve kuşağın öncülerinden Tuğrul Tanyol, sembolik kullanımların şiirde, estetiğin bir parçası olarak kendine yer bulamayacağını ifade eder ve alışılmış anlamda kullanımları 'donmuş' olarak tanımlar: "Resmin amacı doğayı çoğaltmak değil, doğayı dönüştürmektir. Aynı şeyi şiir için düşünürsek, şiirin de amacı dili çoğaltmak değil, dili dönüştürmektir. Birtakım sözcükler, simgeler, bırakın günlük kullanımlarını, şiir dilinde metonimik bir nitelik kazandıkları anda bile şiirden büyük ölçüde dışlanırlar. Yani 'beyaz güvercin' deyince akla barış 'mavi gök' deyince akla umut geliyorsa ya da 'taçlarla savaştım yıllarca' diye bir dize kullandığınızda bu insan zihninde, krallarla savaşıldığı gibi bir çağrışım yaratıyorsa, şiir bu donmuş kullanımları da dışlar. Şiir bütün bunları daha değişik, gündelik dilde kullanılmayan bir biçimde ve metaforlara dayanarak söylemeye çalışır." (Tanyol 2015: 65)

Tuğrul Tanyol bazı şiirlerinde çocuk ve çocukluğu imgesel anlamda kullanır. Örneğin "Bir Başka Şehre Gitmek" şiirinde kent hallerini anlatırken çocuğu bir imgeye dönüştürür: "*Bir çocuğun ağlamasıdır/ aynalara yansır durur sesi/ göğe yaklaştıkça upuzun*

isimlerle/ çizilen o kıyıyı görürsün/ yağmurun ince bir adama çarpması gibi/ bir ağacın irkilmesinden doğar güneş/ kör bir kedi hızla çıkar karanlıktan/ ölümün uykusunu çalar çocuk/ ve zaman bilet kesen yolcu/ hangi istasyon, hangi gelecekte" (s. 270). Çocuğu imgeye dönüştürme, Tuğrul Tanyol'un şiir yapısına uygundur. "Gece Esinleri" şiirinde insanı ve hayatı 'lacivert bir parmak' gösteren gecenin içinden seyrederken ve hayatın, bireyin parçalanmışlığını anlatırken çocuğu bir imge olarak kullanır. Parçalanmış olmanın çürümeyi de getirdiğini çocuk imgesinin varlığı ile gösterir: "Ve orada bir çocuk/Ahşap şekiller verir/Ayıışığında çürüyen etine" (s. 62). Şiirin tamamında görülen imgesel söylem çürüme, çocuk, gece vb. unsurların birbirileriyle dilin varlığı üzerinden kurduğu bağlarla devam eder. 'Ayıışığında çürüyen etine ahşap şekiller veren' çocuk, şiirin son bölümünde ayıışığıyla birlikte çürür: "Gece bütün parmaklarıyla yalnızlığı gösterir/ ve dutların altında uyuyan çocuk/ çürür ağır ağır ayıışığıyla" (s. 62).

Tanyol şairler üzerine yazdığı şiirlerde -Toplu Şiirler kitabının "Dört Şair" bölümünde- şairlere dair değerlendirmelerinde çocuk imgesini sık kullanır. "İlhan Berk" için "Yeşil sudur o çamurun içinde bulandırmaz rengini/ haylaz bir çocuk, bütün zilleri çalıp kaçan odur (s. 274)"; "Hilmi Yavuz" için "Güneşin bağrını altın harflerle çizen çocuk/ Taflanlar, güller ve güller arasında" (s. 276) dizelerini yazan Tuğrul Tanyol, "Ece Ayhan"ı da "yüksek apartman çocuklarının anlamadan sevdiği bir şair" olarak tanımlar: "Bir Üsküdar sabahının göğe yazılmış şiiridir/ Pahlı han odalarında üşüyen işçi çocukları/ Eskici ve babalarından çok çekmiştir, olsun.../ Şiirlerini yıpranmış sokaklara yazmıştır, leş kokan odalara/ Sever yüksek apartman çocukları, anlamasalar da" (s. 275).

Tuğrul Tanyol pek çok şiirinde farklı duygulanmaları ve yansımaları dile getirirken çocuğu bir imge biçiminde kullanır. "Ansızın Yaz", "Uzak", "Vasiyet" şiirlerinde umudun ve sevincin; "Kayarcasına" şiirinde umutsuzluk ve çaresizliğin; "Gitmek" şiirinde yalnızlığın; "Geniş Bir Penceren", Her Gün Bu Saatlerde", "Yunus" şiirlerinde doğa-insan münasebetinin; "Sudaki Anka" şiirinde bireyin varoluşunun; "Boşluk", "Hüzünlü Kahve" şiirlerinde kendini tekrar etmenin ve ölümün; "Gül" şiirinde aşkın; "Seninle" şiirinde gündelik hayat, aşk ve hatırlamanın imgesi olarak çocuk ve çocukluğu kullanır.

Sonuç

1980 Kuşağı'nın öncü şairlerinden Tuğrul Tanyol, ele aldığı her temayı değişen insanın ve toplumun varlığını göz önünde tutarak işlemiştir. Bu anlayışın içerisinde insanın ve toplumun değişimine paralel olarak kendini yenileyen dil de yer almaktadır. Bu nedenle Tanyol, ele aldığı bir temayı insan ve topluma göre ele alırken dilin varlığı ile biçimlenen söylemi de ihmal etmez.

Çocuk teması da Tanyol'un şiirlerinde -birey, toplum ve bu iki unsurun birbirlerini karşılama biçimleri ile şekillendirdiği- dil ve anlam dünyasının bir parçası olarak yer alır. Tanyol'un toplumcu gerçekçi söylemden uzak durarak gösterdiği sosyal hassasiyetin önemli unsurlarından biri çocuktur. Çünkü çocuk, Tanyol'un dünyasında insan haklarının ihlal edildiğini, insanın sömürüldüğünü görünür kılan masumiyetin yüzüdür.

Tanyol'un şiirlerinde birey odaklı yaşamının pek çok hali dillendirilir. Bireyin zaman gerçeğini keşfetmesi, değişimini geçmişini hatırlayarak kabullenmesi sıkça anlatılır. Çocukluk da bu değişimi kabullendiren anlamlı hâtıralarından biridir. Gençlik, anne, yaşlılık da çocukluğun yanında zamanın varlığını hissettiren diğer unsurlardır.

Çocuk temasının sanattaki varlığı -şimdinin eleştiri anlayışı ve anlama çabalarının bir gereği olarak- sanatı, psikolojinin ilkeleriyle de değerlendirmeyi neredeyse zorunlu kılmaktadır. Tuğrul Tanyol'un şiirinde de çocuk temasının yer alması onun şiirlerinin psikanalitik yanı olduğunu göstermektedir. Ancak bu durum sanatçı tecrübe birlikteliğinin doğrudan Tanyol'un şiirine yansımaları bağlamında değerlendirilmemelidir. Çünkü Tanyol'un kendi çocukluğundan izleri şiirine yansıtma konusunda doğrudan anlatım yönünde bir tercihi yoktur. Onun şiirlerindeki psikolojik boyut genel anlamda bireyin çocuklukla münasebeti bağlamında ele alınmalıdır.

Tanyol, ele aldığı temaların söylemle ilişkisini düşünerek yazan bir şairdir. Bu nedenle çocukluk temasının şairin söylemiyle de ilgisi vardır. Çocuk ve çocukluk bir dil unsuru olarak da Tanyol'un şiirinde yer almış ve söyleminde yer alan düzensiz tekrarların, alışılmamış bağdaştırmaların, hesaplı bir çabanın ürünü olmasa da sıkça karşılaşılan ses âhenginin bir parçası olmuştur.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Hasan (2012), "Klasik ve Modern Türk Şiirinde Anne ve Çocuk İmgesi", *İdil Dergisi*, 1/4, s. 126-144.

ASİLTÜRK, Bâki (2013), *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ASİLTÜRK, Bâki (2014), "İçine Dönük Bir Akşamı Yazan Şair: Tuğrul Tanyol", *Şiirin Soğuk Sarayında-Tuğrul Tanyol Hakkında Yazılar*, Haz: Emel Koşar, İstanbul: Mühür Yayınları.

BAŞ, Münire Kevser (2013), *Çocuk ve Allah'ın Poetikasının İzinde*, Ankara: Grafiker Yayınları.

BOYM, Svetlana (2009), *Nostaljinin Geleceği*, Çev: Ferit Burak Aydar, İstanbul: Metis Yayınları.

CEBECİ, Oğuz (2004), *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*, İstanbul: İthaki Yayınları.

ÇELEBİ, Asaf Halet (1998), *Bütün Yazıları*, Hazırlayan: Hakan Sazyek, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ÇETİN, Nurullah (2014), *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Öncü Kitap Yayınları.

DİCLEHAN, Şakir (2015), *Sanat ve Düşünce Dünyasında Sezai Karakoç*, Ankara: Lim Yayınları.

GÜR, İmran (2013), "Tuğrul Tanyol'un Şiirinde Boşluk Problemi: Öznenin Tanrısı Ses-Varlık: Kendinde Şey, Tanrı Parçacığ", *International Journal of Social Dergisi*, 6/2, s. 565-592.

GÜRBİLEK, Nurdan (2010), *Kötü Çocuk Türk*, İstanbul: Metis Yayınları.

LEVİNİAS, Emmanuel (2006), *Ölüm ve Zaman*, Çev: Nami Başer, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

NARLI, Mehmet (2006), "Asaf Halet'in Poetikası", *İlmi Araştırmalar Dergisi*, 22, s. 165-186.

SAZYEK, Hakan (1996), *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

TANYOL, Tuğrul (2015), *İyi Şiir Koalisyonu*, İstanbul: Mühür Yayınları.

TANYOL, Tuğrul (2016), *Toplu Şiirler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

TANYOL, Tuğrul (2016), *Toplu Şiirler (2000-1971)* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

TANYOL, Tuğrul (2017), *Ansızın Yaz*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.

²⁹ Tuğrul Tanyol, *Toplu Şiirler (2000-1971)* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.143 (Metin içinde şiirlerden yapılan alıntılar eserin bu baskısındanadır. Farklı bir baskıdan yapılan alıntılar ayrıca belirtilmiştir.)